

**L'OBRA LITERÀRIA DE
MARIA ÀNGELS ANGLADA**

Relació entre literatura i música

Annex

Autor: **Mònica Roca Lladó**

Tutor: **Imma Comellas i Anna Verdaguer**

Àrea: **Música i Literatura**

Curs: **2009-2010**

IES Pere Fontdevila

ÍNDEX

1. QUADRE D'OBRES.....	3
1.1 Descripció.....	3
1.2 Personatges.....	4
1.3 Compositors i obres musicals.....	4
1.4 Llocs.....	6
2. ENTREVISTES.....	7
2.1 Francesc Foguet i Boreu.....	7
2.1.1 Preguntes.....	7
2.1.2 Entrevista	8
2.2 Xavier Vidal i Roca.....	13
2.2.1 Preguntes.....	13
2.2.2 Entrevista	15
2.3 Quim Térmens.....	23
2.3.1 Preguntes.....	23
2.3.2 Entrevista	24
2.4 Alba Roca i Pagerols	26
2.4.1 Preguntes.....	26
2.4.2 Entrevista	27
2.5 Enriqueta Anglada i d'Abadal.....	32
2.5.1 Preguntes.....	32
2.5.2 Entrevista	33

1. QUADRE D'OBRES

1.1 Descripció

OBRES	DESCRIPCIÓ
VIOLA D'AMORE (1983)	Màrius Teixidor segueix al Trio Izvorul a l'abadia de Vilabertran i a Montpeller. També parla del <i>trio inacabat en do m</i> que troba el violinista Climent.
ARTEMÍSIA (1989)	Ubicada a Grècia, Climent, violinista, hi va de vacances. Parla de pintura, paisatge, música, l'amor entre Climent i Electra i el genocidi de Roma del 1944.
LA DAURADA PARMÈLIA I ALTRES CONTES, Concert inacabat (1991)	El narrador va a escoltar un concert a Vilabertran de l Musici de sobte s'apaguen els llums de la sala i quan es tornen a obrir han desaparegut un violí i un violoncel Stradivarius dels músics. Els havia robat el narrador.
LA DAURADA PARMÈLIA I ALTRES CONTES, Fanny H. (1991)	La narradora aconsegueix dues partitures originals per a piano i cant, una de Felix Mendelssohn i l'altra d'una compositora desconeguda. Descobreix qui és llegint un llibre on troba que és Fanny Mendelssohn, la germana de Felix.
EL VIOLÍ D'AUSCHWITZ (1994)	Daniel, un luthier jueu ha de construir un violí pel general del camp de concentració on està tancat, així potser es salvarà la vida.
NIT DE 1911, Indagacions sobre Virgili (1999)	Dividida en 3 parts: conflictes a Romania, vida del pianista Virgili Stancu i desenllaç de la desaparició de Virgili.
NIT DE 1911, Pentagrames (1999)	Conte on M.Àngels explica, com una experiència personal, com va conèixer a una estudiant de cant que més tard retrobarà com a cantant professional

1.2 Personatges

OBRES	PERSONATGES	PERSONATGES SECUNDARIS (o esmentats)
VIOLA D'AMORE	Climent, Gerda, Virgili , Màrius Teixidor.	Sophie, Chantal, Herny, Zerlina , Jordi Moragues, Àngels.
ARTEMÍSIA	Climent , Laura, Artemísia, Electra .	Gerda, Virgili, Zerlina , Sandrino.
CONCERT INACABAT	Narrador.	Mossèn Ramon, els músics i el públic.
FANNY H.	Narradora.	Montserrat, Uwe, Frau Musika, Aventin, Maria Dolors, Enriqueta .
EL VIOLÍ D'AUSCHWITZ	Daniel, Bronislaw, Sauckel.	Regina, Freund, Climent, Gerda, Virgili , Eva, Rudi, Electra (p.16), Rascher.
INDAGACIONS SOBRE VIRGILI	Virgili, Gerda, Zerlina .	Henry Nielsen , Natalie.
PENTAGRAMES	Laura, narradora (Àngels).	Terence, Enriqueta .

1.3 Compositors i obres musicals

OBRES	COMPOSITORS	OBRES MUSICALS
VIOLA D'AMORE	Mozart	Trio inacabat en do menor, concert KV 216,
	Brahms	Sonata n.1 en Sol M op78
	Bach	Suite per a violoncel n.V,BWV1012
	Fauré	Trio en re m op. 120
	Kuhlau	La muntanya dels elfs
	Vicenç Cuyàs	La fetillera
	Beethoven	Triple concert
	Vivaldi	Les quatre estacions
	Hanno Buddenbrook	Simfonia de Travemünde
	Adrian Leverkün	L'elegia d'Eco
	Schubert	
	Pau Casals	
	Toldrà	
	Messiaen	

ARTEMÍSIA	Messiaen	Quatuor per a la fi del temps
	Chausson	Poema
	Bach	Partites
	Mozart	Les noces de Fígaro
	Vivaldi	
CONCERT INACABAT	Vivaldi	Concerto
	Marcello	Concert per a violí i orquestra en re m
	Bach	Concert per a violoncel
	Boccherini	
FANNY H.	Felix Mendelssohn	Cançó del cicle Italien
	Fanny Mendelssohn	Schwanenlied
	Enric Morera	Les fulles seques
	Juli Garreta	Simfonia
	Amadeu Vives	L'emigrant
EL VIOLÍ D'AUSCHWITZ	Chopin	Preludis
	Mozart	Sonata en Mi bemoll Simfonia Concertant KV 364
	Penderecky	Intermezzo
	Beethoven	L'Arxiduc
	Corelli	Follia
	Climent Moragues	Trio de Mitilene (inventat)
INDAGACIONS SOBRE VIRGILI	Hanno Buddenbrook	Sonates per a piano i viola
	Bach	Petit preludi
	Schubert	Impromptus La mort i la donzella
PENTAGRAMES	Dinu Lipatti	Simfonia
	Mozart	La flauta màgica
	Bach	Clave ben temperat
	Purcell	Dido i Eneas
	Monteverdi	Madrigals

1.4 Llocs

OBRES	POBLES, CIUTATS I PAÏSOS
VIOLA D'AMORE	Vilabertran , Ais de Provença , Montpeller, Itàlia (Cremona) , Dinamàrca, Palau-saverdera, Vilanova i la Geltrú.
CONCERT INACABAT	Vilabertran .
FANNY H.	Berlín, Vic, Barcelona , Leipzig, Londres, Milà, Venècia, Florència, Roma.
ARTEMÍSIA	Mitilene, Kleio, Mantamando, Thermi, Pireu, Sycamaia.
EL VIOLÍ D'AUSCHWITZ	El Camp dels Tres Rius (Auschwitz), Cracòvia, Varsòvia, París, Amsterdam, Suècia.
INDAGACIONS SOBRE VIRGILI	Vilabertran , Bucarest, el Palau, Ais de Provença , Holanda, Nova York, Enschede.
PENTAGRAMES	Girona, Barcelona , València, Torroella de Montgrí, Vilabertran -vilasirvent.

2. ENTREVISTES

2.1 Francesc Foguet i Boreu

2.1.1 Preguntes

- Nom:
- Lloc on va néixer:
- Lloc on viu:
- Què va estudiar:
- On treballa:
- Quant temps fa que és professor?
- Com comença a fixar-se en l'obra d'Anglada? Per què?
- Com i quan comença a escriure sobre Anglada?
- Quins eren els seus objectius?
- Què va aconseguir?
- Què ens aporta l'obra d'Anglada?
- Com era la seva manera d'escriure?
- Què n'opina de l'autora?
- Podríem dir que la seva personalitat era com la seva manera de ser escriptora?
- Quines creu que són les seves millors obres?
- Què és el que mes destacaria de les seves obres?
- Per què fa servir sempre els mateixos personatges, amb les mateixes característiques?

- Sap si Anglada va estar envoltada d'un ambient musical?
- Quina era la seva formació musical?
- El *trio en do menor o inacabat de Mozart* del qual parla a Viola d'Amore, sap si és real o fictici?
- Climent, Gerda i Virgili són personatges que tenen una correspondència amb algú real?
- En tota la seva obra sempre parla de música, poesia paisatge...?
- Per què creu que tria el violí com a instrument principal en les seves obres?
- Quina influència creu que té el violí dins la literatura?

2.1.2 Entrevista

El dia 22 d'octubre del 2009 vaig entrevistar el senyor Francesc Foguet i Boreu, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona de literatura contemporània des de l'any 2003.

Va néixer a Linyola (Pla d'Urgell) i va estudiar Filologia Catalana.

Francesc Foguet es va començar a fixar en l'escriptura d'Anglada per la manera peculiar d'escriure de l'autora ja que utilitza una escriptura rítmica i musical, comparable amb una partitura. Això podria ser perquè era una bona oient de música i es reflecteix en les seves obres amb un grau d'escriptura rítmic i musical que sona molt bé. Anglada era una persona que en la seva vida cultural assistia, quan podia, a tots els festivals musicals de l'Empordà.

Foguet comença a escriure sobre Anglada a l'any 1999, quan en la revista el Pou de Lletres, que es publica a Manresa, i ha de publicar una entrevista que li havia fet. Ell i una companya, van anar a Figueres, a la casa on vivia. Anglada estava molt tranquil·la, escoltant música, de Mahler, i els va semblar una senyora molt venerable. Els va acollir molt bé i van poder fer-li tot tipus de preguntes i els va respondre agradablement, era una persona acollidora i entranyable. La noia que

l'acompanyava a fer l'entrevista va quedar fascinada. Quan van tenir l'entrevista a punt li van enviar i Anglada hi va fer les últimes esmenes i correccions i va ser publicada. Al cap de molt poc temps van assabentar-se que l'escriptora havia mort de càncer.

Va ser a partir d'aquesta entrevista que Francesc Boada, editor de l'editorial Pòrtic, que havia començat la col·lecció titulada Dones del XX on volia recollir biografies de dones cèlebres del s.XX, va proposar a Foguet hi escrivís. La primera que va fer va ser sobre Margarida Xirgu i més tard el mateix Foguet va suggerir de fer la de Maria Àngels Anglada, va ser la primera que es va fer sobre l'escriptora.

Però, abans d'escriure la biografia i de fer-li l'entrevista, Foguet l'havia conegut per casualitat ja que per fer la seva tesi doctoral va escriure una carta als diaris demanant informació sobre el teatre durant la Guerra Civil i Maria Àngels Anglada li va respondre personalment i dient-li que a la biblioteca de Figueres hi havia documentació, en el fons de Carme Montoriol. Quan ell va anar a Figueres va poder conèixer personalment Anglada que el va acompanyar a la biblioteca.

Els seus objectius a l'hora d'escriure sobre Anglada era fer-la conèixer al públic, però també conèixer-la ell mateix ja que Anglada és una escriptora que el sorprèn. La biografia està escrita d'una manera senzilla, perquè sigui divulgativa i pugui arribar a tothom. A més a més tot està basat sobre documents ja que en una biografia el que es pretén és informar, no inventar. Anglada havia publicat moltíssims articles a la premsa i és una faceta que el mateix Foguet desconeixia i que el va sorprendre. A través d'aquests articles se'ns dona una visió poc coneguda, on una dona de lletres com ella opina sobre el seu món, amb uns criteris i fonaments molt argumentats i amb una ideologia molt clara. A l'hora d'escriure la biografia, a més de descobrir els seus articles en va trobar d'altres: per exemple els replecs especials de cada lectura, potser coneguts pels seus lectors però no reconeguts a nivell acadèmic i oficial, tot i que això amb el temps va canviant perquè Anglada és un clàssic i el temps juga a favor seu.

Tots els que es dediquen a estudiar la seva obra i l'escriptora han aconseguit fer-la conèixer millor. A mida que van investigant van coneixent les seves facetes

múltiples i poden llegir amb coneixement de causa els replecs i sediments de les seves obres.

En els seus contes, per exemple, quan investigues les fonts i referents et pots adonar que és una dona que “tocava moltes tecles” i que la seva obra té una gran coherència i que cada una ha estat escrita amb un pensament molt articulat i interessant.

L'obra de Maria Àngels Anglada ens aporta moltes coses.

Una de les aportacions més importants és el fons humanístic que es troba en els seus escrits. Amb els seus personatges i les seves històries dona unes lliçons contínues d'humanitat i aquest fons, segurament, ve de la formació clàssica de l'escriptora. Pensa constantment i sempre mostra atenció en els pobles i les seves causes minoritàries i amenaçades, es basa en els grans traumes del s.XX, alguns d'ells encara arrossegats el s.XXI. Anglada ha aconseguit destil·lar-los en la bona literatura i ens aporta el plaer estètic de llegir una escriptura molt fina, molt treballada i apassionant ja que la seva escriptura, aparentment, té una forma senzilla ja que utilitza una prosa neta, fluïda i clara. Escriure d'aquesta manera és molt difícil perquè en cada paràgraf, cada capítol, cada mot, sembla una obra artesana. Encara que siguis un lector que ignora el món angladià, segur que aquesta senzillesa t'agradarà. Quan comences a conèixer millor els seus codis i els desxifres t'adones que la seva escriptura és complexa perquè darrere de cada obra hi ha un bagatge cultural, de lectures i de referents emotius que fa que cada obra sigui extraordinària.

Francesc Foguet creu que Maria Àngels Anglada com a escriptora és molt admirable. En la seva primera versió de la biografia d'Anglada li tenia tant de respecte que a l'hora d'escriure li quedava una biografia freda, distant i referencial i això no li agradava perquè el que volia aconseguir amb la seva biografia era que el personatge s'acostés al lector, però amb l'admiració que li tenia era difícil d'aconseguir. Anglada era una escriptora que sabia separar molt bé la seva intimitat de la seva obra, mantenia la seva privacitat i la seva intimitat al marge i en secret dels fenòmens mediàtics. Li afavoria el fet de viure a Figueres perquè així no la molestaven sovint, però ella a través dels articles de premsa, els

parlaments i la seva implicació a la vida pública anava creant un compromís cap a la cultura, la llengua i la societat catalana, era una dona atenta, participativa de les opinions sobre el que passava el món, fora de casa seva. La seva vida personal es pot intuir per la poesia publicada, tot i que només s'ha publicat la que ella va voler i la més personal no ha estat mai publicada. Tenia prou capacitat com per no barrejar la seva intimitat i la seva manera de viure amb la seva faceta de dona pública i escriptora.

Segons Foguet totes les obres són les millors. Per iniciar el lector al món angladià és molt bona l'obra del *Violí d'Auschwitz*, però personalment i un cop endinsat en la seva obra una de les millors, per ell, és *Sandàlies d'escuma* perquè serveix per comprendre-la millor com a escriptora i com a dona. En les seves obres destaquen molt els personatges, la simpatia que l'escriptora té cap a ells, les històries corprenedores i traumàtiques que viuen són les que abracen la història contemporània. Tot i ser històries individuals tenen un rerefons col·lectiu que fa replantejar el tipus de món en que vivim i com volem que sigui.

Una anècdota curiosa és que quan Maria Àngels Anglada escrivia "*El violí d'Auschwitz*" explicava què quan acabava d'escriure un capítol i se n'anava a dormir es preocupava molt per a Daniel. Pensava, "*com pot ser que jo me'n vagi a dormir i el deixi a ell tancat al camp de concentració?*". Sempre mostrava una simpatia cap al personatge, es posava a la seva pell i amb això aconseguia que les històries fossin versemblants. Encara que ella no hagués estat mai en un camp de concentració, ni hagués viscut una experiència semblant la història, tenia una versemblança.

Es va descobrir que hi havia una persona que havia viscut una experiència semblant a la de Daniel i aquesta persona va dir que ell podria haver estat Daniel. Això ens demostra que amb la literatura es pot reflectir una experiència tràgica i dolorosa com si fos la realitat, fins i tot reflectir-la millor.

Una curiositat en tota l'obra angladiana és que sovint fa servir els mateixos personatges en les diferents obres. Això forma part d'un joc literari i de complicitat que té l'escriptora amb el lector. T'incorpora i et fa partícip del seu món a mesura que vas llegint les seves novel·les i poemes.

Les obres es poden llegir individualment i tenen coherència per elles mateixes però l'aparició dels mateixos personatges en obres d'intensitat i durada diferent fa que hi hagi uns lligams ben articulats. Tota la narrativa sencera té un cos compacte i cohesionat amb una sintonia i un gust semblant, però alhora les peces poden ser individuals, perquè cada obra és diferent. Això fa que la seva obra prengui més valor; dins de tot de mons diferents hi ha un mateix món. La narrativa està al costat de la poesia que va lligada a l'assaig i que aquesta la segueix l'opinió periodística.

Anglada sempre va estar envoltada d'un món musical, literari i cultural, per això vivia a Figueres, tot i que a Vic hi tenia la família, els amics, el paisatge i tot un món referencial, l'Empordà té un paisatge que la meravellava i li agradava la ciutat per la seva cultura i literatura.

Pel que fa a la seva formació musical sembla ser que va ser molt autodidacta, el seu pare li va donar uns quants coneixements i ella tot escoltant i llegint música o biografies de músics en va aprendre. Tot li ve de tradició familiar i de forma autodidacta. En les seves obres, hi parla de música tot sovint, moltes vegades d'obres i compositors reals, però com a escriptora té tot el dret d'inventar i això fa que a vegades parli de personatges, partitures o compositors que semblin del tot reals i en el fons siguin invencions seves. És un altre joc que té amb el lector, ho dóna a entendre que és real però mai ho afirma. Però a vegades s'ha donat la casualitat que més tard que Anglada escrivís una obra es descobrís que allò era un cas real, com va passar amb *"El violí d'Auschwitz"*. Els personatges de Climent, Gerda i Virgili estan basats en personatges reals però en el fons són construccions fictícies seves.

Per escriure qualsevol cosa Anglada es documentava moltíssim, és un dels altres grans valors de les seves obres, així aconseguia donar versemblança a les seves històries tot i la seva ficció.

No sempre en totes les seves obres parla de música paisatge o poesia en el mateix grau, en totes parla amb una tonalitat diferent però seguint unes constants similars. Les obres tenen, generalment, un personatge únic focalitzat en un entorn íntim. Tot això ens porta a una reflexió sobre el fet d'escriure i valorar la literatura.

Anglada fa una obra d'art de la música, la literatura, la poesia, la reivindicació de la llibertat... com a escriptora es reflecteix en els seus personatges. Se'ls estima i així aconsegueix que el lector es submergeixi en un món destructor i advers que els personatges poden oprimir ja que al seu costat sempre hi ha una esperança i una llum que fan que es pugui viure en un món on existeix el món destructor però que sempre hi ha l'art, la literatura, la música... que serveixen per sobreviure.

Una altra característica és la fascinació que té pel violí. La bellesa d'aquest instrument fa que repercuteixi en les seves obres, metafòricament podríem dir que les seves obres són com violins, construccions belles que generen música, o literatura que també és bella de llegir.

En general en la literatura catalana hi ha molt poques obres dedicades a la música, de fet, Anglada és una de les pioneres i actualment en Jaume Cabré també és un tema que tracta. El violí és un instrument que s'utilitza en varies obres de la literatura universal. Foguet creu que com que és un instrument petit i bell, genera admiració i té un referent únic: Stradivarius que construïa peces úniques elaborades d'una manera perfecta, difícil d'imitar. A més té la complicació de tocar-lo bé. Una obra literària es podria entendre com un violí: una concepció artesanal que quan està ben feta tot funciona, genera una música o una prosa que és bonica d'escoltar. El violí i una obra literària es podrien considerar similars, un instrument petit i difícil de tocar que pot generar una música celestial.

Anglada també va escriure cantates per a corals i actualment Josep Tero, un alumne de l'escriptora, ha musicat poemes seus.

2. 2 Xavier Vidal i Roca

2.2.1 Preguntes

- Nom:
- Lloc on va néixer:
- Lloc on viu:
- On treballa:

- Coneix l'obra de Maria Àngels Anglada? *Viola d'Amore, el Violí d'Auschwitz*?
- On va aprendre la professió de luthier?
- Quant fa que s'hi dedica?
- De què li ve dedicar-se a la construcció d'instruments?
- Quins instruments construeix? Arcs també?
- Quin és el seu procés de construcció? Ho fa tot en el mateix taller, utilitza peces prefabricades...?
- Quant de temps es tarda a construir un violí?
- La fusta que utilitza és tallada anys abans de la construcció o pot ser del mateix any?
- Quin tipus de fusta fa servir per construir els instruments? La fusta d'abet d'Hongria és bona?
- Segons la climatologia d'un país s'ha d'utilitzar algun tipus de fusta especial?
- Quina és la part més complicada de la construcció d'un instrument?
- On s'ha de col·locar l'ànima? D'alguna manera especial? Per què?
- Què són les cordes entorxades?
- Quines eines utilitza normalment?
- És important la fabricació del vernís? Fa servir sempre el mateix?
- Coneix el vernís a l'oli? Amb què està fet?
- Treballa sobre comanda o va produint constantment?
- Què en pensa dels instruments construïts en sèrie com els del Japó, la Xina...? I dels de Cremona?

- Quines característiques tenen els Klotz?
- Què en sap del secret dels instruments i del vernís dels Stradivari i el Guarneri?
- Quines mides fan?
- Coneix al luthier italià Domenico Fantin? Què en sap?
- Coneix l'escola de luthiers de Giò Batta Morassi? I a l'arqueter Giovanni Lucchi?
- S'ha de saber música o tocar els instruments que es fabriquen?
- Com definiria la seva professió?

2.2.2 Entrevista

El dijous 22 d'octubre del 2009 vaig entrevistar al senyor Xavier Vidal i Roca al seu taller de lutheria del carrer Girona de Barcelona, on va néixer, viu i treballa. Xavier Vidal va ser la persona que va assessorar l'escriptor Eduard Márquez a l'hora d'escriure *"El silenci dels arbres"*.

El senyor Xavier Vidal va aprendre la professió de luthier al taller del carrer del Carme a la Casa Parramon. Va aprendre l'ofici allà durant 8 anys i en fa 31 que s'hi dedica. Abans hi havia escoles arreu d'Europa per anar a estudiar però la gent encara aprenia en els tallers treballant l'ofici amb el sistema tradicional. Actualment, aquesta manera de formar-se s'ha anat perdent i ara és recomanable anar a estudiar a les escoles per formar-se. El fet que es dediqui a aquest ofici li ve de casualitat, de jove volia dedicar-se a un treball artesà i el taller Parramon estava situat en el mateix barri on vivia, això li va servir per tenir-hi accés i el va atreure. En aquella època la guitarra era l'instrument que predominava en aquest país i ell va aprendre a treballar-hi, però de seguida es va centrar en els instruments de corda fregada i és en el que s'ha especialitzat. Ara en el seu taller pròpi es dediquen a fer restauracions i a la posada a punt dels instruments, a més a més fan una petita producció de violins. Es dediquen al violí, la viola i al violoncel, en canvi no treballen en contrabaixos, guitarres o altres instruments de corda, tot i que esporàdicament i per problemes urgents, poden dedicar-se a

instruments antics com la viola de gamba. Pel que fa als arcs se n'encarreguen arqueters professionals d'Alemanya que vénen durant una setmana a Barcelona i es dediquen a arreglar els arcs dels clients i construeixen arcs per vendre. D'aquesta manera els clients tenen accés a comprar i a reparar, fent el canvi de cerdes, neteges...

El procés de construcció dels instruments ha canviat molt poc des del que s'utilitzava al s.XVIII. Primer es selecciona la fusta, cada luthier tria la que vol amb les seves manies i exigències. Un cop la fusta seleccionada es decideix el model d'instrument que es vol construir, les proporcions, el model es decideix si serà personal o basat en una còpia del s.XVIII i seguidament comença el procés manufacturat. No s'utilitza cap tipus de maquinària, es construeix tot a base de sistemes manuals utilitzant gúbies i coles orgàniques també produïdes manualment i fetes amb una barreja de pells i ossos. Les eines que s'utilitzen són de procedència japonesa, tot i que ara es té molta informació sobre les proporcions, tècniques... quasi bé no han canviat de les tècniques antigues. Tot i això, a vegades es fan proves amb plantes i herbes per trobar diferents vernissos però tot amb processos artesanals. Tots aquests processos tarden, aproximadament, un mes i mig a realitzar-se quan el treball que es fa és a base de còpia. Això significa que el vernís és tractat per aconseguir un violí semblant als del s.XVIII. Sinó podríem parlar de 2 a 3 mesos de construcció com a molt.

Tots aquests processos s'han de fer amb la màxima precisió i consciència ja que no hi ha una part de construcció més complicada que una altra però totes exigeixen concentració. S'ha de pensar sempre que tot intervé en el so i que no hi poden haver equivocacions en cap part. Per posar un exemple, si es construeixen uns aros amb un gruix perfecte però els contrariscles, que són el reforç interior que serveix per encolar la tapa i el fons, es construeixen massa gruixuts l'instrument quedarà bloquejat. En canvi, si són excessivament dèbils l'instrument no tindrà capacitat per produir el so. Qualsevol defecte de gruixos, de plantejaments o altres pot fer variar l'instrument. A més a més en tots aquests processos influeix el tipus de fusta que s'utilitza i la seva procedència, ja que no és el mateix un arbre que ha crescut a la vora d'un riu que un altre crescut en un

lloc ventós i muntanyenc. En cada instrument ens hem d'adaptar al material, a la seva densitat, elasticitat, força... fer-ho tot amb la màxima atenció i ser conscient de cada procés de construcció.

Es diu que l'ànima és una de les parts més delicades de col·locar però hi ha unes tècniques i mesures estàndards que diuen que s'ha de col·locar sota el pont i mantenir una relació amb la barra harmònica. Es necessita sensibilitat a l'hora de col·locar-la, ja que com els altres processos, un excés de tensió faria que no pogués vibrar, si fos al contrari i el pont i les cordes quedessin enfonsades faria que no tingués capacitat de transmetre la vibració. L'ajustat ha de ser perfecte i ideal, igual que la tensió ha de ser la correcta. Tot això quedarà reflectit en el funcionament de l'instrument i en el seu so, que és en el que finalment s'acaba fixant el músic, segons les seves preferències i gustos, triarà els acabats de l'instrument. El que fan els luthiers quan ajusten l'ànima és optimitzar el so, l'equilibri entre les cordes, la potència i l'emissió i els conceptes de so tot realitzant una optimització acústica de l'instrument i així el músic s'hi trobarà el màxim a gust possible.

Tal com va dir Daniel, el luthier de *"El violí d'Auschwitz"*, la fusta ha d'haver estat tallada cinc anys abans, com a mínim, ja que amb menys temps hi podria haver problemes amb la formació, que es desencolés etc. ara bé, si la fusta ha estat tallada trenta anys abans de la construcció molt millor.

Per construir el fons, els riscles, el mànec, el cap... s'utilitza la fusta d'arç blanc, uró o blada i per la tapa harmònica s'utilitza l'abet que també serveix per construir pianos, guitarres i altres instruments de corda.

En el cas dels instruments de corda polsada, com la guitarra, la mandurria o el llaüt, la tapa és el que produeix el so i la resta de construcció intervé com a caixa de ressonància.

En canvi, el violí actua com una membrana i tot intervé en la producció del so. Un violí, tot i ser més petit que una guitarra i tenir menys obertura, la seva producció de so, de timbre, la gamma de color, els aguts i els greus o els matisos, són molt més rics. Això es produeix perquè l'instrument funciona físicament i mecànicament, com ja hem dit abans, com una membrana. Com que totes les

parts de l'instrument intervenen en la producció de so és molt important tenir en compte el material que s'utilitza.

Històricament, des del s.XVI, i sobretot en el s.XVI, la fusta més utilitzada en els instruments d'arc ha estat la d'arç i sicòmor i s'ha demostrat que és la que dona més bon resultat. Una altra fusta utilitzada, excepcionalment, és el pollancre del centre d'Europa i sobretot d'Itàlia; té unes característiques especials ja que és molt densa i l'instrument que en surt és més gruixut, és utilitzada per a la construcció de violoncels i a vegades per a construir violes. També serveix, com l'abet i el salze, per a la construcció interna dels instruments.

Majoritàriament, aquests tipus de fusta provenen del centre d'Europa, de Bòsnia, Alemanya, nord de França, Romania, Hongria, són els països principals productors d'arç. Suïssa, la part de la vall del Fiemme d'Itàlia, la part del Tirol a Àustria o Bulgària són els països d'on prové l'abet.

La climatologia d'un país no determina un tipus de fusta especial per a la construcció del violí, però segons les condicions climàtiques sí que s'ha de tenir en compte el manteniment de l'instrument. La fusta és higroscòpica, és a dir, deixa anar molta humitat i alhora l'absorbeix amb molta rapidesa s'ha d'aconseguir que un instrument s'adapti i es reguli als nivells de la humitat ambiental. En el cas de Catalunya, el nivell d'humitat és bastant elevat però el país rep vent del Pol Nord, un tipus de vent sec que fa baixar la humitat molt ràpidament; pot passar en poques hores del 70% al 30%. Aquests canvis porten a que la fusta de l'instrument es contregui i potser que s'originin esquerdes o desencoladures. Per tant, s'han de controlar els canvis de temperatures.

Les eines que s'utilitzen per a la construcció d'un violí no són moltes. Les eines bàsiques són les gúbies i uns ribots molt petits que poden ser plans o corbats. Si són amb dents serveixen per moldejar el vetajat de la fusta d'arç i a l'hora de tractar la fusta d'abet són ribots sense dents. Altres eines són els calibradors per mirar els gruixos, el col·locador d'ànimes, una eina fonamental en la lutheria, formons i termòstats. No es necessiten gaires eines perquè molts processos són manuals.

Un dels materials que el luthier de *"El violí d'Auschwitz"* agafa a l'hora de construir

el violí són les cordes entorxades, així doncs el luthier Vidal ens va explicar en què consisteixen. Les cordes estan constituïdes d'un cable sintètic massís, és a dir, tenen una ànima feta d'un material sintètic com podria ser l'acer o el perlon. Sobre aquesta ànima s'hi fa un entorxat a base d'enroscar un fil mínim, molt prim, de metall. Aquest procés es fa a través d'una màquina però està molt controlat manualment.

En el cas de les cordes de tripa, dels instruments barrocs no eren entorxades i estaven fetes manualment, però ara les cordes greus per a viola de gamba continuen sent de tripa però entorxades.

Un altre tema en el qual Daniel, del “*Violí d'Auschwitz*” i també els luthiers de Varese i Cremona, a “*Viola d'Amore*”, tenen molta cura és en la fabricació del vernís. Hem sabut que la fabricació és molt complicada. Els instruments tal com sonen més bé és en blanc, és a dir, sense vernís, però s'ha d'aplicar perquè aporta qualitat de timbre i també bellesa ja que realça la fusta i fa que sembli antic. A més a més el vernís fa que l'instrument perduri, ja que en blanc es farien malbé de seguida degut, sobretot, als canvis de temperatura i desgast.

La fabricació és complexa i n'existeixen de dos tipus: els d'oli i els d'alcohol.

Els d'oli estan fets a base de resina i oli de llinosa cuit. Es fan a través d'un procés de cocció perquè quan s'assequi quedi transparent, tingui una bona adherència i l'instrument no es trenqui amb el temps. Els vernissos d'alcohol són més difícils d'aplicar però són més fàcils d'assecar que els d'oli.

Cada luthier té el seu sistema i unes preferències a l'hora de crear el seu vernís, tot i que ara cada vegada hi ha més cursos, hi ha especialització en tècniques de vernís i, com que la gent transmet i comparteix informació, cada vegada ha anat desapareixent més el món del secret de la creació de vernissos. Naturalment no sempre es fa servir el mateix vernís ja que és un aprenentatge constant i que es pot anar experimentant amb el que t'ensenyen. Pots tenir la sensació que mai n'acabaràs d'aprendre, sempre pots anar investigant i descobrint nous colorants, nous pigments, més transparència, més colors o més estabilitzats. És un dels aspectes més complexos de la lutheria, però també desagraït, com al mateix temps important ja que és el que fa veure el resultat final de l'instrument, fent que

es vegi un bon aspecte, amb uns bons acabats de color i textura que és el que finalment s'acaba valorant. Abans d'aplicar el vernís sobre els instruments s'hi posa l'antivernís per protegir la fusta del vernís final, mirant que no es taqui, s'espallli la fusta, el so o l'evolució de l'instrument.

En el taller de lutheria de Xavier Vidal i Roca no es dediquen únicament a la construcció d'instruments, sinó també a la restauració i a la posada apunt, com hem dit al començament, per a ser venuts. Un luthier que només es dediqui a la construcció i sigui reconegut, treballa sobre comanda i pot arribar a tenir una llista d'espera al voltant dels dos o tres anys.

Actualment hi ha molts tipus de violins en venda i estan prenent reconeixement els violins de la Xina o el Japó. Aquests violins, fa uns anys estaven poc valorats però actualment han estat estudiats i analitzats i han canviat. Són instruments que tenen una alta qualitat, amb uns bons acabats, una qualitat de so espectacular i s'aconsegueixen unes còpies i efectes d'antiguitat molt bons. Això és degut a l'alta tradició de treballar amb la fusta manualment que hi ha a l'Àsia. A més a més, els constructors han pogut tenir més accés a la informació europea, s'han format en escoles i han aconseguit ser competitius amb el mercat d'Europa. Construeixen instruments d'alt nivell i gràcies a això, estudiants d'avui dia toquen amb instruments asiàtics, de qualitat i de preu raonable; això fa quinze anys era impensable. Quan una persona vol un instrument de gran nivell continuen presidint els europeus, ja que tampoc competeixen amb els de Cremona, perquè els mateixos asiàtics són compradors d'instruments fets a Cremona. Tot i això, els instruments d'Àsia compleixen la seva funció i continuen pujant de nivell.

Al principi de l'obra de *"El violí d'Auschwitz"* apareix Regina, la filla de Daniel, tocant amb el seu violí i el narrador s'impressiona per l'instrument. Dubta de si és un violí construït a Cremona, un violí polonès o una creació alemanya, un Klotz. El senyor Vidal també ens explica com és aquest darrer tipus de violí, els Klotz. Són d'escola alemanya o també tirolesa fets entre el segle XVIII i finals del s.XIX. Es caracteritzen per la seva destacada bombatura, són de color fosc, de so vellutat i sense molta potència. Això fa que siguin adequats per a la música de cambra i poc recomanats per a l'orquestra ja que els registres de so són diferents.

Un altre tipus de violins, que no podríem deixar passar sense parlar-ne, són els famosos Stradivari i Guarneri. Són uns personatges que els trobem situats en una època històrica que es van fer molts avenços i grans progressos en els coneixements de la construcció. Darrerament, s'ha escrit un llibre on es parla de les proporcions d'aquests instruments i no estaven fetes sense un perquè, totes tenien una relació amb la música, les octaves, les quintes, o altres mesures molt específiques. L'evolució de l'instrument es feia en base a l'arquitectura, seguint un disseny i una coherència. Els seus coneixements i les capacitats per construir eren molt elevades, a més a més, els va afavorir el factor que els instruments que construïen anaven destinats a la noblesa i per això es van fer amb molta cura i una gran precisió. Un altre factor favorable va ser que es van conservar molt bé i van ser tocats pels millors músics del moment, les condicions ambientals en què vivien també eren molt millors que les d'ara ja que l'aire no és el mateix aire el que respirem avui que el d'aquella època.

Aquests instruments estaven construïts d'una manera diferent a la d'ara, eren instruments barrocs i eren fets amb molt poca tensió, amb menys ànima i l'afinació de les cordes era de 415Hz, no com ara que és de 440-442Hz. Aquests violins han estat ben conservats, seguint unes condicions de treball molt bones.

Són instruments de moltíssima qualitat, comparant-los amb l'art es podrien comparar amb obres del Greco ja que l'estètica d'aquella època està relacionada amb l'art i la bellesa de la naturalesa. Personatges com ells eren grans genis.

Les mides dels seus instruments no són fixes ja que van evolucionant. En el cas de Stradivari va ser la persona que va aportar una gran evolució i uns grans canvis a base d'experimentar, per tant va tenir diferents èpoques i moments, només variant mig mil·límetre el gruix de l'instrument, el so ja podia, i pot, variar molt. Aquestes evolucions, igual que ara, eren lentes però s'adaptaven a les necessitats del moment, no és el mateix fabricar instruments per a música de cambra que els que ara han de sonar en un auditori. Encara ara es descobreixen materials que fan que els luthiers s'hagin d'adaptar a les noves tendències i a les pautes marcades pels músics, sempre s'està experimentant.

En el llibre "*Viola d'Amore*" quan Climent viatja a Fiemme a veure un luthier ens

parla de Domenico Fantin, i també de Giò Batta Morassi i Giovanni Lucchi. Són luthiers actuals, Fantin és un luthier de Varese nascut el 10 d'octubre de 1928 que es va diplomar en violí el 1946 i ara es dedica a la construcció de violins. Morassi ha format una escola i ha format a molta gent a Cremona i la seva escola és famosa i de prestigi, igual que l'escola d'arqueters de Lucchi.

Finalment, el luthier Xavier Vidal ens explica en què consisteix exactament la seva professió. És un ofici que té uns components tècnics importants, s'han de tenir coneixements de la professió però a més a més coneixements artístics i d'estètica, mai es pot desvincular una cosa de l'altra. La professió et demana molta autoexigència i per això t'ha d'agradar molt, s'ha de seguir una disciplina i ser autocrític, així s'arribarà a tenir un nom i a destacar en l'ofici.

És una dedicació que està una mica fora del món actual. Per a un luthier, un mil·límetre és un metre i per això s'ha de tenir la capacitat de controlar molt el que es fa, tenir sensibilitat per veure els errors i veure com ha de ser el treball, d'una manera coherent i sense oblidar l'estètica. És un ofici que està dins de la indústria, del comerç i vinculat en el món de la música, per tant cultural. Els luthiers són a tot arreu i enlloc. Es mouen pel món de la música i veuen els temes pedagògics de les escoles, els conservatoris, el Liceu, l'ESMUC... i gràcies a ells el món musical funciona, però creu que es troben una mica fora de lloc i desubicats.

Actualment, per a un luthier és normal que es tinguin coneixements a l'hora de tocar l'instrument, òbviament un constructor no està format per tocar tots els instruments que construeix, ja que un músic tarda deu anys a formar-se, però si que en sap una mica de cada perquè és una gran satisfacció poder tocar l'instrument que s'ha fet. A més a més quan un músic t'explica els problemes que pot tenir l'instrument, si tens algun coneixement el podràs entendre millor.

Els luthiers són persones una mica especials ja que hi ha el pensament que s'ha de construir un gran instrument amb un so excepcional destinat a un gran professional. Passar d'una fusta a fer música és un procés molt poètic i a l'hora evolutiu, atrau perquè es diferencia del món de la fusteria, és artesanal i estètic i això sorprèn a qualsevol.

Actualment, a Barcelona hi ha força competència ja que la gent amb quatre eines

pot provar de construir i sortir-se'n. Tot i això, a Espanya i a Catalunya hi ha un cert punt de marginalitat en el sector de la lutheria i potser també en el de la música. En canvi a Alemanya, per exemple, el sector de la música està molt controlat i a l'hora de declarar a hisenda no resulta cap problema. Aquí és més complicat perquè es considera un món petit, que està molt subvencionat i sovint funciona a través de l'Administració. Els luthiers estan enmig de tot això però en queden al marge. Malgrat això, el públic que va a escoltar un concert es fixa en els músics, en com toquen i en què els transmet aquella música, però gairebé mai es fixen en els tipus d'instruments que porten o no pensen en el procés de construcció que hi ha darrere de cada instrument que estan veient. És una de les coses que fa passar més desapercebuda aquesta professió.

2.3 Quim Térmens

2.3.1 Preguntes

- Nom:
- Lloc on va néixer:
- Lloc on viu:
- On treballa:
- Quan i per què va decidir tocar el violí?
- Té antecedents musicals?
- Quants anys fa que toca?
- On va començar estudiant violí?
- Coneix l'obra de Maria Àngels Anglada, *Viola d'Amore, el Violí d'Auschwitz...*?
- Coneix les Schubertíades del monestir de Vilabertran?
- Fa servir algun tipus de tècnica concreta?

- Coneix la tècnica de l'Escola de Brussel·les? De què la coneix? Què n'opina?
- Quan ha de començar a estudiar una peça nova, en fa un anàlisi previ o la toca directament?
- Quantes hores d'estudi individual fa?
- Quan se sent satisfet amb una obra?
- En quin tipus de formacions toca o ha tocat?
- Prefereix tocar com a solista, o bé en algun altre tipus de formació: una orquestra, un quartet...?
- Li agrada fer concerts amb molt públic o amb un número reduït de persones?
- Què és el més gratificant de dedicar-se a la música?
- Què fa abans de fer un concert? Fa alguna cosa especial?
- Com se sent i què valora després de fer un concert?
- Quins són els seus compositors preferits?
- Li agrada la música moderna? S. XX...algun estil en concret?
- Ha tocat (o toca) un Stradivari, Guarneri, Amati...? Què té d'especial?
- Com valora la seva professió?
- Creu que la professió de músic és diferent a les altres? Per què?

2.3.2 Entrevista

Diumenge dia 25 d'octubre en el concert de l'orquestra de Terrassa OCT 48 juntament amb Manel Camp Trio vaig entrevistar el senyor Quim Térmens, concertino i director de l'Orquestra de Cambra de Terrassa. Quim Térmens va néixer a Sabadell i actualment viu a Tona (Osona) i treballa a Vic i Terrassa. Quim Térmens va decidir tocar el violí perquè els seus pares li van fer fer música,

tot i no tenir antecedents musicals i quan va acabar la selectivitat va voler estudiar violí durant un any a Sabadell. Humorísticament diu que encara ho està provant i fa trenta tres anys que s'hi dedica.

Coneix una mica l'obra de Maria Àngels Anglada, sobretot el *Violí d'Auschwitz*, i també coneix les Schubertiades del monestir de Vilabertran.

Per tocar no utilitza cap tècnica concreta, la que li han anat ensenyant els seus professors però intenta observar-se el cos i veure què és el que li va més bé. Tot i que coneix la tècnica de l'escola de Brussel·les, perquè un dels seus mestres l'utilitzava, creu que cadascú ha de conèixer i adaptar el seu cos a l'instrument, perquè tots el tenim diferent. La tècnica de Brussel·les són maneres de passar l'arc diferent, tal com existeix la tècnica d'arc francesa o russa.

Com que sempre té moltes ganes de tocar quan ha de començar a estudiar una peça la toca directament, és després d'haver-la tocat i saber com sona que la comença a analitzar i a estudiar amb profunditat.

Les seves hores d'estudi varien molt totes les setmanes ja que són irregulars a causa de la feina, si té una setmana estable pot estudiar de 3 a 4 hores diàries individualment i acaba estant satisfet amb una peça quan gaudeix tocant-la, encara que no estigui perfecte o que sempre es pugui millorar.

Actualment toca en una orquestra de corda ja que és el que més li agrada i en el que s'ha especialitzat. També ha tocat en formacions de cambra de duos, quartets... en canvi la formació d'orquestra simfònica no el convenç. A més a més prefereix tocar en una orquestra o quartet que no pas fer de solista, independentment del públic que l'escolti, perquè, tan si és molt o poc, ha de ser un públic entregat, que notis que t'està escoltant. Afegeix que el més gratificant de dedicar-se a la música és que fas una cosa que t'agrada i que a més et pot ajudar a nivell personal, en les sensacions o sentiments.

Abans de fer un concert es relaxa, fa notes llargues i està en silenci per concentrar-se, després de fer un concert se sent cansat, però això és un senyal bo perquè significa que ha treballat i s'ha entregat, s'ha "deixat a l'escenari". Però per valorar a fons com ha anat un concert deixa passar unes hores, s'ha de valorar amb el cap fred.

No té compositors preferits i li és igual el tipus de música que escolti, del segle que sigui, perquè el que li agrada de la música és que expressi alguna cosa, fins i tot no li importa l'instrument, només ha d'expressar.

Mai ha tocat un Stradivari, Guarneri o Amati.

Finalment valora la professió de músic com una cosa magnífica perquè és poder-te dedicar a una cosa que t'agrada, a més és una professió diferent a moltes altres.

2.4 Alba Roca i Pagerols

2.4.1 Preguntes

- Nom:
- Lloc on va néixer:
- Lloc on viu:
- On treballa:
- Quan i per què va decidir tocar el violí?
- Té antecedents musicals?
- Quants anys fa que toca?
- On va començar estudiant violí?
- Coneix l'obra de Maria Àngels Anglada, *Viola d'Amore*, *el Violí d'Auschwitz...*?
- Coneix les Schubertíades del monestir de Vilabertran?
- Fa servir algun tipus de tècnica concreta?
- Coneix la tècnica de l'Escola de Brussel·les? De què la coneix? Què n'opina?
- Quan ha de començar a estudiar una peça nova, en fa un anàlisi prèvi o la toca directament?

- Quantes hores d'estudi individual fa?
- Quan se sent satisfet amb una obra?
- En quin tipus de formacions toca o ha tocat?
- Prefereix tocar com a solista, o bé en algun altre tipus de formació: una orquestra, un quartet...?
- Li agrada fer concerts amb molt públic o amb un número reduït de persones?
- Què és el més gratificant de dedicar-se a la música?
- Què fa abans de fer un concert? Fa alguna cosa especial?
- Com se sent i què valora després de fer un concert?
- Quins són els seus compositors preferits?
- Li agrada la música moderna? S. XX...algun estil en concret?
- Ha tocat (o toca) un Stradivari, Guarneri, Amati...? Què té d'especial?
- Com valora la seva professió?
- Creu que la professió de músic és diferent a les altres? Per què?

2.4.2 Entrevista

El diumenge 27 de desembre de 2009 vaig entrevistar a la violinista berguedana Alba Roca i Pagerols ja que la seva carrera musical és extensa i molt interessant per part meua per poder completar aquest treball.

L'Alba va néixer a Berga al 1972 i actualment viu a Girona perquè treballa donant classes al Conservatori d'aquesta ciutat. A més a més treballa com a *freelance* en el món de la música barroca que significa que forma part de les orquestres de música antiga europees com a músic independent, hi ha unes llistes i la criden en funció de la feina.

L'Alba toca el violí des dels nou anys i es deu a que quan ella va entrar l'Escola de

Música de Berga era el mateix any que començaven les classes de violí. Ella estava decidida a tocar un instrument de vent però els professors de l'Escola li van proposar de tocar el violí perquè faltaven alumnes i ho va acceptar. Per tant, fa 28 anys que es dedica a aquest instrument. Els primers estudis de violí els va cursar a l'Escola Municipal de Música de la ciutat i després el Centre d'Estudis Musicals de l'Espill també de Berga. Feia música juntament amb les seves germanes grans que són els antecedents musicals més directes que té, a més del seu avi matern que li agradava molt cantar i li deia que si hagués pogut s'hagués dedicat a la música.

Pel que fa a l'obra de Maria Àngels Anglada no en té gaire coneixement tot i que s'ha llegit el llibre d'*"El violí d'Auschwitz"*, un dels més coneguts de l'escriptora.

L'Alba coneix les Schubertiades del monestir de Vilabertran ja que hi ha tocat, diu que és un festival dedicat a Schubert celebrat en un lloc molt bonic. El festival està especialitzat en el lied (veu i piano) però de tant en tant conviden conjunts instrumentals a tocar i ella hi va participar amb el seu quartet de corda.

La violinista utilitza una tècnica de tocar diferent a la tècnica actual ja que està especialitzada en el violí barroc i això fa que algunes característiques siguin diferents. Per exemple, toquen sense costella (peça que es posa darrere de l'instrument per poder-lo aguantar amb més facilitat) i també sense barbada (peça on es col·loca la barbeta). Les cordes de l'instrument són de budell i l'arc té la forma barroca, és a dir, la curvatura és oposada a l'arc actual. Aquest arc fa que el so que es produeix sigui diferent al que es fa amb les cordes metàl·liques i amb l'arc del violí actual. La resposta de la corda de budell és molt diferent, les metàl·liques són més espontànies i amb una mínima pressió la corda sona. Amb les cordes de budell es necessita un treball molt més vertical de la mà dreta per "entrar" més dins la corda. Per tant, la tècnica d'arc que s'aprèn és molt diferent.

Pel què fa a la tècnica de l'Escola de Brussel·les explica que consisteix en el *cheen off*, és a dir, barbeta fora. Es toca el violí sense aguantar-lo amb la barbeta. És una tècnica molt implantada als Països Baixos, a Holanda i a Bèlgica. El violí s'aguanta només amb la clavícula i hi ha molt treball de la mà esquerra; el dit polze ha de treballar molt més per fer tots els canvis de posicions. La tècnica de

l'arc també és diferent ja que el pes es col·loca més avall, cap al colze, fent una posició angular i així s'aconsegueix tenir el braç més relaxat. Roca no ha estudiat aquesta tècnica amb profunditat però l'ha utilitzat algunes vegades ja que ha treballat amb gent que sí que la utilitza.

Quan l'Alba ha de treballar amb una peça nova l'estudia d'una manera o d'una altra segons la finalitat pel que la necessita. Normalment, treballa "sobre la marxa" ja que la música ve triada pel concert que ha de fer. Quan és així, la toca directament per saber com sona. Si, en canvi, necessita fer un treball més de recerca per un concert concret, ha de buscar les partitures i fer-ne un anàlisi. Llavors, observa la tonalitat, els moviments de l'obra, la durada per saber si s'ajusta al temps del concert...i això comporta un treball previ abans de tocar les peces.

Les hores d'estudi individual canvien en funció de la feina que té. Actualment està més relaxada que en altres èpoques de l'any i pot estudiar unes tres hores diàries. Per contra, quan està de gira les hores d'assaig col·lectiu fa que l'estudi individual es redueixi ja que el treball consta de sis hores d'assaig al dia, més les hores de desplaçaments i viatges als llocs de concert. Quan està en una *tournee* és difícil de trobar moments per l'estudi individual ja que a més a més s'allotgen en hotels i han de seguir un programa.

L'Alba explica que sentir-se satisfet amb una obra és molt complicat. Diu que treballar amb un instrument és estar dialogant sempre amb tu mateix, per tant, sempre busques la manera de millorar i et qüestionas constantment el perquè de moltes coses. És dur i difícil, doncs, estar satisfet individualment ja que sempre pots anar posant capes i avançar però sempre veus el què et falta per millorar. En canvi, quan pots està realment satisfet és en el treball de grup ja que s'ajunta l'esforç individual amb el de tots. Quan en un projecte hi ha intervingut l'esforç de diverses persones l'esforç brilla per si mateix i l'energia conjunta fa que tot quedi millor. El *feeling* que s'estableix amb la gent d'un grup és molt gran, si no hi estàs a gust, per molt bé que surti una obra la satisfacció sempre serà menys.

L'Alba Roca toca en moltes formacions diferents. Ha tocat en orquestres simfòniques i actualment es dedica als grups de música de cambra perquè

prefereix les formacions més petites. Té quartets i grups on es toca a parts reals, és a dir, que cada persona defensa una sola veu. Forma part d'un grup a parts reals on la figura més representativa és una cantant soprano i és el grup on el repertori que fan la satisfà més. També participa en orquestres de cambra amb repertori barroc i clàssic, forma part de l'orquestra del Concert de les Nacions de Savall i col·labora amb Les Arts Florissants, orquestra francesa especialitzada en la producció d'òperes barroques.

Amb tots aquests grups, a la violinista no li agrada tocar com el què entenem per a solista perquè els que s'hi dediquen són persones molt dotades, amb uns talents molt especials i normalment viatgen o es mouen separades de la resta de la formació. Ella creu que no forma part d'aquest rol però diu que tocant en grups a parts reals ja és com ser un solista perquè la teva veu és única i individual, cada persona és solista dins del conjunt d'instrumentistes. És una posició que li agrada i s'hi troba còmode.

A l'hora de fer concerts, les sensacions vers el públic depenen de cada concert. A vegades, per culpa dels nervis penses que t'agradaria que no hi hagués gaire gent escoltant però, al cap i a la fi, com més públic millor. És molt important que tu t'entenguis bé amb el públic i és molt millor una sala petita plena que una de gran buida.

Creu que el més gratificant de dedicar-se a la música és la possibilitat de tenir contacte amb gent molt diferent. Explica que és com tenir una gran família d'amics a diferents llocs. A vegades no sembla que sigui la seva pròpia feina perquè es guanya la vida fent el que més li agrada i compartint-ho amb gent molt maca. Aquesta part més humana és el que realment li omple perquè si només l'omplís la part musical, segurament, l'Alba no s'hauria dedicat a aquest art.

Abans de fer un concert no fa gaire res d'especial. Prèviament es fan uns assajos i la prova de so. L'estona que queda entre la prova de so i el concert és per relaxar-se, descansar i concentrar-se. A vegades es va a passejar o a prendre alguna cosa en un bar, però una cosa que Alba troba important és arreglar-se per sortir a fer el concert. Recordant una anècdota, explica que una vegada que havien de fer un concert van arribar una mitja hora abans de començar, no havien

fet prova de so i si la feien no tenien temps de canviar-se. Ella estava preocupada per la prova de so però una senyora violista va dir que la prova de so era igual, l'important en aquell moment era arreglar-se i “posar-se guapo”. Des d'aquell dia recorda aquesta senyora i diu que en el fons un concert és com un espectacle i el moment de canviar-se de roba i maquillar-se és un moment de relax i concentració. Tot rient, diu que a vegades en les gravacions s'haurien de maquillar per posar-se en situació.

Un cop passat el concert el què se sent depèn molt de la situació. Normalment se sent satisfacció si has notat l'energia acumulada entre el públic i els músics. Valores l'esforç que s'ha fet entre tots i a vegades també valores l'organització, que és el que costa més de valorar però no es pot oblidar mai. Quan són les persones del grup les que s'han encarregat d'organitzar el concert, per exemple, trucant a la sala de concert, buscant els horaris de tren, mirant el material necessari: faristols, cadires... si tot això surt bé, et sents més satisfet amb la feina feta i la valoració és positiva. Aquesta valoració també depèn del què es juguin en el concert. Si no t'hi va tant pots està relaxat o depèn de l'estat d'ànim pot sortir millor o no. Per exemple, si venen els familiars o t'hi jugues quelcom important els nervis són diferents i la satisfacció també. Tot gira al voltant de l'estat anímic de la persona.

Parlant dels compositors, Roca diu que triar-ne un és molt difícil, però un compositor que no la cansarà mai és Bach. Treballar una obra seva és aprendre constantment i és un llenguatge que mai cansa. Un altre compositor que li agrada és Prokófiev havia disfrutat molt treballant-lo i el seu món li agrada però ara no el toca mai. I l'altre que li agradaria poder cantar els seus lieds és Schubert perquè diu que la veu és el nostre primer instrument i el que fem tocant-ne un altre és imitar a aquesta. La música que no li agrada tant és la del s.XX, havia fet música experimental contemporània però no la va convèncer. L'Alba diu que la història i el temps decidirà quins compositors passen a la història i seran recordats.

Alba Roca no toca un violí Stradivarius, Amati o Guarneri, però una vegada va provar un violí Guarneri i confessa que el “so fa caure la baba”. Actualment, el seu violí de treball és un francès datat del 1747 que s'ha mantingut originalment.

La violinista valora la seva professió creient que és una gran sort tenir una feina que li permeti guanyar-se la vida i que alhora sigui un mitjà d'expressió. Pensa que té moments fantàstics i d'altres de més difícils, ja que sempre hi ha una implicació total d'un mateix amb aquesta feina.

Per acabar l'entrevista, l'Alba creu que la professió de músic és diferent a les professions en general, però a les altres professions artístiques no se'n distancia gaire. Un pintor o escriptor es pot assemblar a un músic ja que en la professió hi ha un diàleg amb un mateix que en el cas de la música consisteix en crear i “fer parlar” una veu. Aquesta part és la més diferenciada a la resta de professions no artístiques. Però a més a més, diu que costa molt desconnectar de la feina ja que si treballes en una oficina quan arribes a casa pots oblidar-te de la feina i relaxar-te. Amb la música és diferent, moltes vegades el lloc de treball és a casa i podries estar constantment treballant.

2.5 Enriqueta Anglada i d'Abadal

2.5.1 Preguntes

- Nom:
- Lloc on va néixer:
- Lloc on viu:
- Què va estudiar:
- On treballa:
- Quina és la seva formació musical?
- Quina ha sigut la seva tasca en l'ensenyament musical?
- Quina era la formació musical de la Maria Àngels?
- Quan i per què va començar a escriure?
- Com era la Maria Àngels com a escriptora?
- En les seves obres barrejava fets de la seva vida personal?
- Què hi ha d'especial en les seves obres?
- Quines creu que són les seves millors obres?

- En quines obres veu que tracta especialment temes musicals?
- Per què creu que li agradava escriure sobre música?
- Tenia preferències a l'hora d'escriure sobre temes musicals?
- En les seves obres perquè utilitza sovint els mateixos personatges amb les mateixes característiques?
- Els personatges estan basats en persones reals o són ficticis?
- Climent, Gerda i Virgili són personatges reals?
- Per què tria el violí com a instrument principal en les seves obres?
- Quina influència creu que té el violí dins la literatura catalana i universal?
- Quins eren els seus compositors preferits?
- Què són exactament les Schubertiades?
- Ha dirigit cantates seves?
- De què tracten?
- Què és per vostè dedicar-se a la música?
- Creu que és una professió diferent, especial?

2.5.2 Entrevista

El dijous dia 26 de novembre de 2009 vaig entrevistar a la senyora Enriqueta Anglada i d'Abadal, germana de l'escriptora Maria Àngels. L'entrevista va tenir lloc a Vic, on ha viscut sempre. L'Enriqueta va estudiar Filologia Moderna i va dedicar gran part de la seva vida a l'educació exercint com a professora. Actualment ja està jubilada i dedica part de la seva vida al cant coral.

De jove va rebre la formació de piano, solfa i teoria de manera particular, igual que tots els seus germans. Mai s'ha dedicat a la música professionalment però a l'any 1963 juntament amb Núria Albó va crear la Coral Canigó. Fa 25 anys que no està dins d'aquesta formació, però dos anys més tard de fundar-la van organitzar la Coral Cabirol, creada per a nens. Encara en forma part activament perquè la dirigeix. Tot i no dedicar-s'hi, al llarg de la seva vida ha fet cursos de piano i flauta, alguns cursos de direcció a França i a l'Escola de Música de Barcelona.

La formació musical de la Maria Àngels va ser inferior a la seva. També va rebre

les classes de piano particulars però no va fer cursos posteriors. La resta de la seva formació es basà en escoltar molta música i en l'ambient familiar musical que tenien.

La seva germana Maria Àngels va començar a escriure de ben petita, als nou anys ja va escriure els primers versos; tenia un do innat per a la poesia. De jove només escrivia poesia i després d'acabar el batxillerat es va presentar a certàmens escolars com el concurs Verdaguerià de Folgueroles o el concurs de Cantonigròs, que eren els primers certàmens que es podia tornar a escriure amb català i sempre s'hi presentà a través de la poesia. Al cap d'un temps va començar a escriure prosa i la seva primera obra narrativa sencera va ser *“Les Closes”* (1978), anteriorment havia publicat *“Díptic”* (1972), un recull de poemes. Tot i això, entremig de la prosa i la poesia va publicar articles, crítiques literàries, articles d'opinió etc. en diverses revistes i diaris. L'Àngels, com ja havia comentat Foguet i l'Enriqueta ho remarca, escrivia d'una manera molt primmirada i polida. Buscava sempre la paraula precisa i concisa i transmetia les idees amb brevetat i claredat.

En algunes de les seves obres parla de fets de la seva vida personal, com per exemple a *“Sandàlies d'escuma”* ja que hi surt una noia escriptora i amant de la música, característiques que fan que la protagonista s'assembli a ella. En la poesia també hi reflexa trets personals, fins i tot, en va escriure una, curta però molt bonica, titulada *“Autobiografia”*, on fa una petita sinopsi de la seva trajectòria. En el poema *“Dues planes”* explica experiències dels dos llocs on va viure l'escriptora; la plana de Vic i la plana de l'Empordà. I els seus paisatges d'infantesa surten reflectits en vàries obres seves, per exemple, *“Les Closes”*, *“Sandàlies d'escuma”* o *“No em dic Laura”*.

El més important i que fa especial les obres de l'Àngels és que mai són per entretenir. Hi té uns compromisos molt grans i són plenes de sensibilitat. Alguns temes que tracta són recurrents, des de petita va defensar la llengua catalana ja que en aquell moment estava molt amenaçada. També ha tractat diferents tipus d'injustícia, de pobles perseguits, persones martiritzades, conflictes polítics... i una altra basant molt característica va ser l'admiració cap als clàssics antics i

moderns. Al llarg de la seva vida va traduir poesia llatina, italiana i grega, tant antiga com moderna. Aquest tema va ser fil de moltes obres seves.

Les obres preferides de l'Enriqueta són tota la poesia. Però quant a la prosa li agrada molt "*Sandàlies d'escuma*" i "*No em dic Laura*", una obra bonica i senzilla, que li agrada perquè parla sobre Vic. Tot i això, la més divulgada ha estat "*El violí d'Auschwitz*" que pròximament serà traduïda a l'alemany, al polonès, al grec i a l'anglès per Amèrica i Nova Zelanda.

Les obres on tracta més temes musicals són "*Viola d'Amore*", "*Sandàlies d'escuma*" i en alguns contes de "*Nit de 1911*". Les obres on el tema de música no es tracta tant són "*Quadern d'Aram*" i les obres poètiques.

Altres temes on tracta la música són textos que va escriure per ser musicats i cantats, va treballar juntament amb Josep Baucells i van compondre la cantata "*Les veus misterioses*" i "*La ciutat dels ocells*", inspirada amb temes antics d'una obra d'un comedïograf grec. Una altra cantata és "*El bruel de l'estany*" musicada per Enric Ribó.

Són obres amb un fil narratiu on Maria Àngels Anglada va fer poesies per ser musicades.

Maria Àngels Anglada escoltava molta música, li agradava tocar el piano i ho feia amb sensibilitat tot i no fer-ho massa bé, d'una manera mediocre com deia ella, perquè no tenia prou tècnica. Sovint escoltava la ràdio, discos... i el seu marit tocava el violí. Segurament per aquestes raons li agradava escriure sobre música. Amb el seu marit, a vegades, tocaven junts però, sempre, en privat. Anglada també assistia a molts concerts i l'Enriqueta recorda un dels últims que va anar: era l'obra *La Calisto*, dirigia Josep Maria Flotats, al Teatre Nacional de Catalunya, els primers anys de la seva obertura (1998). Li va encantar ja que parlava de temes clàssics; tracta dels mites amb un sentit de l'humor molt característic. És un espectacle total que combina música, pintura, dansa...

Seguint amb la característica de l'escriptora que escoltava molta música hem de dir que tenia unes preferències musicals a l'hora d'escriure. Es decantava pels compositors barrocs, clàssics i romàntics, així com, Bach, Vivaldi, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann... En canvi els compositors contemporanis del

s.XX, com Stravninsky o Xostakòvitx no els tractava tant, tot i que en podem trobar de citats en algunes obres.

El fet que sovint utilitzi els mateixos personatges, l'Enriqueta comenta que aquesta és una qüestió personal de cada escriptor. Tot i així suposa que quan un escriptor crea un personatge li sap greu acomiadar-se'n i si li va bé fer-lo reviure en una altra obra, pot permetre's fer-ho, per simpatia. L'Àngels utilitza sovint els tres personatges del Trio Izvorul: Climent, Gerda i Virgili i aquests són personatges ficticis. No obstant, quan apareixen personatges com l'Àngels, la dona de Jordi Moragues, l'Enriqueta o la Pilar són ella mateixa i les seves germanes. També en llibres com *"Quadern d'Aram"*, el pare del noi i el marit són personatges reals, tot i tenir el nom canviat, representen poetes morts en el genocidi armeni. Sovint també trobem coincidències amb els noms dels personatges, per exemple, Bronislaw, el violinista d'*"El violí d'Auschwitz"* és diu igual que el fundador de l'Orquestra d'Israel, esmentada en el llibre *"Artemísia"*. Això pot ser degut a tota la documentació que utilitzava Anglada abans d'escriure. Com hem pogut veure, en moltes de les obres on es tracta el tema musical surt el violí. Aquest fet podria ser perquè li era un instrument proper ja que el seu marit el tocava a casa i sempre tenia partitures a la vista.

Ja havíem comentat que el violí és un instrument que sovint apareix en obres de la literatura universal i l'Enriqueta opina què és degut a que el violí és un instrument més protagonista, és més clàssic i bàsic, igual que el piano.

Un altre tret especial de les obres d'Anglada és l'esment que fa sovint sobre el festival de les Schubertíades de Vilabertran. Antigament eren unes festes celebrades en homenatge a Schubert, eren concerts a nivell familiar per recordar el compositor i els contemporanis de la seva època. A Vilabertran els concerts que s'hi poden veure, normalment, són relacionats amb peces de Schubert. El fet de que es faci en un entorn íntim, petit i molt bonic, com és l'església, fa que recordi a aquelles antigues trobades. En el festival s'ha aconseguit fidelitzar uns quants artistes especialistes en aquest compositor i repeteixen la seva aparició al llarg dels anys.

Una altra faceta musical coneguda de la Maria Àngels Anglada, com hem

comentat abans, són les cantates. L'Enriqueta com a directora de corals les ha dirigit i ens explica que n'hi ha que són adreçades a nens petits, fins i tot una va ser feta per encàrrec de la Coral Cabirol. Algunes d'aquestes cantates són "*Les veus misterioses*" i "*La ciutat dels ocells*" musicades per Josep Baucells i l'última estrenada fa just un any per l'Escola de Música de Barcelona. Una altra, com ja hem dit, és "*El bruel de l'estany*" que va ser musicada per Enric Ribó i tracta sobre els aiguamolls de Castelló d'Empúries i també és adreçada per a nens.

Finalment, parlem amb l'Enriqueta sobre el que significa per a ella dedicar un temps de la seva vida a la música i ens explica que, encara que sigui per oci, li agrada molt i per això hi dedica moltes hores. Creu que aprendre a tractar la veu potser necessita menys dedicació que un instrument però fa que sigui una manera d'expressar-se i fa que la gent, un cop ficats dins d'una coral, encara que sigui d'aficionats i no de professionals, hi sigui fidel. Per posar un exemple, la coral Canigó, una coral d'adults aficionats a la música, fa quaranta anys que existeix i la gent hi segueix anant des dels principis de la seva fundació. La música et dona unes recompenses satisfactòries tot i la dedicació que necessita.

El fet de tractar el cant coral amb la canalla creu que també és molt bo perquè encara que sigui de manera voluntària, als nens els agrada i els estimula. La música és educativa amb altres facetes que l'educació escolar potser no pot donar i és una disciplina que t'ensenya a compartir amb els altres, fa que un mateix s'hagi d'adaptar als altres, controlant la seva veu, seguint uns condicionants.

Per posar fi a l'entrevista l'Enriqueta va resumir la manera d'escriure i les obres de la seva germana dient que el més important a l'hora d'escriure per l'Àngels era documentar-se molt sobre qualsevol tema. Pels temes musicals va consultar sovint Josep Baucells, per exemple, per preguntar dubtes sobre programes... La Maria Àngels s'inspirava escoltant música, sobretot per escriure prosa, i les seves obres on tracta més temes musicals són "*Viola d'Amore*", "*Artemísia*", "*El violí d'Auschwitz*", "*La daurada Parmèlia i altres contes*" i "*Sandàlies d'escuma*".

També hi ha músics que han musicat poemes seus com Josep Maria Duran o Josep Tero que ha compostat "*Et deixaré la veu*".

Per acabar, l'Enriqueta ens explica que aquest any, en commemoració dels deu

anys de la seva mort s'han fet diversos actes relacionats amb l'obra de Maria Àngels Anglada. Per exemple, el grup Gespa Teatre ha fet una obra titulada *"Els llavis closos"* a partir de les novel·les *"Les Closes"*, *"El violí d'Auschwitz"* i *"Quadern d'Aram"*, n'han fet una representació on un dels personatges figura l'Àngels com a escriptora i la resta representen aquestes novel·les. També des de la Universitat de Girona s'han organitzat diversos actes; des del 9 de març, dia que va néixer l'Àngels, es fan actes a Vic i a l'Empordà. I el mes que ve es presentarà a Vic i sortirà publicat un llibre on es recollirà tota la seva obra poètica d'*"Arietta"*, *"Columnes d'hores"*, *"Díptic"* i algunes poesies inèdites.